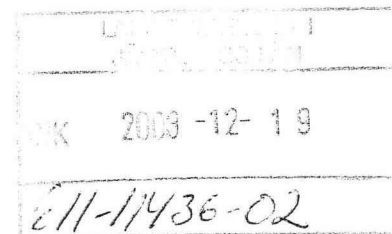

Redovisning
2003-12-19

Dnr 611-11436-02

Länsstyrelsen i Jämtlands län

Utredning om situationen inom Ruvhten Sijte

I beslut den 18 november 2002 uppdrog Länsstyrelsen åt MonaLisa Norrman, Jörgen Jonsson, Per-Erik Jonasson och undertecknad, tillika ordförande, att utreda frågan om rådande förhållanden inom Ruvhten Sijte och komma med förslag till lösningar av situationen. Till gruppen adjungerades även Jone Bixo.

Det hade varit önskvärt att gruppen vid varje tillfälle kunnat sammanträda tillsammans och med hela byn samlad. Det gick inte att genomföra då gemensamma samtal inte kunde hållas när hela byn var samlad och många medlemmar dessutom önskade att jag skulle resa runt och diskutera med var och en av dem.

Sålunda har jag vid ett eller flera tillfällen träffat byns alla renskötande medlemmar och hela gruppen samlad har träffat byn och byns tidigare styrelse samt enskilda medlemmar i grupp. Det har inneburit att gruppen i stort sett endast har haft referat av samtal som jag fört att tillgå, vilket varit en klar nackdel för utredningen. Det innebär också att jag inleder redovisningen med mina egna direkta iakttagelser och därur gjorda bedömningar. Redovisningen avslutas med gruppens gemensamma ställningstagande och bedömningar.

Under utredningstiden har jag arbetat för att få hela byn till förhandlingsbordet i syfte att förutsättningslöst diskutera gamla tvister och orättvisor och att om möjligt utröna om man är beredd att ta ansvar för sig själva och andra, ja hela byn. Jag har vid alla möten sökt visa på de rika möjligheter byn har och klargjort att tiden och livet är för kort för att slösas bort på meningslösa strider.

Väl förde jag konstruktiva och – i mitt tycke – framgångsrika diskussioner med dåvarande ordföranden Odd Willenfeldt. Men så det blev tvärstopp. Han tog time out. Hastigt och föga lustigt var allt arbete med honom värdelöst, liksom borta med vinden. Så kom slagsmålet vid renstängslet i Sörvattnet. Då var jag beredd att ge upp. Emellertid tog jag kontakt med Odd Willenfeldts efterträdare, vice ordföranden Karin Rensberg Ripa. Med henne fick jag tillfälle att under trivsamma former påbörja nya diskussioner om samar-

bete samebymedlemmarna emellan. Sånär lyckades jag få till stånd ett sammanträffande mellan henne och Torbjörn Rensberg. Men när tiden var inne blev det även här tvärstopp.

Jag kan bara konstatera att dåvarande styrelsen klart och tydligt visat att man inte vill anträda vägen mot rättvisa och försoning.

Det kan här antecknas att ny styrelse utsågs vid en stormig bystämma den 2 oktober 2003. Torbjörn Rensberg valdes då till ordförande, med Irene Dorra och Mattias Kant som ledamöter samt Jens Olsson och Marcus Rensberg som suppleanter. Två styrelseplatser lämnades öppna för att tillsättas senare.

Rätt snart kunde jag konstatera bl a följande.

1. Samebyn är klart och tydligt uppdelad i två grupper. Majoriteten består i huvudsak av familjerna Ingvar Labj, Edvin Rensberg, Glenn Rensberg, (Veikko Rensberg) Marja Rensberg, Alf Willenfeldt och Kenneth Willenfeldt. Minoriteten i sin tur består av familjen Torbjörn Rensberg, Jens Olsson, bröderna Mattias och David Kant samt Folke Rensberg m fl.
2. Byn saknade en fungerande styrelse, dvs den dåvarande styrelsen saknade förmåga att på ett rättvist och konsekvent sätt komma tillrätta med rådande problem och att besluta på ett för hela byn konsekvent sätt. Därtill bodde ordföranden i Umeå. Samebyn saknade en styrelse som ingav förtroende och som ville göra upp med den mentalitet som tycks gå ut på att ledningen skor sig själva i första hand. Byn borde ha ett bättre ledarskap än för 10 år sedan. Världen ser annorlunda ut men byn lever med en organisation som ser ganska mycket ut som den alltid gjort. Förändringar ligger i tiden. Mycket i byn är förlegat. Problemet med en dåligt fungerande styrelse går tillbaka ungefär 10 år i tiden då omvärldsfaktorer utsatte styrelsen för hårda påfrestningar. Myndigheternas krav på en kraftig reduktion av antalet renar i byn krävde ett bättre ledarskap för verkställande än vad byn förfogade över. Man klarade helt enkelt inte av en utomordentligt påfrestande situation
3. Byn saknade administration värd namnet. Dåvarande sekreteraren visade en häpnadsväckande nonchalans när det gäller underrättelser om fattade beslut. Protokoll skickades ut med en fördröjning, i vissa fall, upp emot ett år dvs kommunikationen var i det närmaste obefintlig, varför vissa medlemmar saknade all kännedom om vilka beslut som fattats av styrelsen. Inte konstigt att klagomål, polisanmälningar, misstänksamhet och ordväxlingar blev det vanliga.
4. Samebyn har sedan flera år på bystämmor – och sysslomannen senast – beslutat om högsta renantal per renskötande medlem och antal skötesrenar som får hållas. Oaktat detta har vissa medlemmar ökat sitt renantal utöver vad som varit av byn godkänt, ett förhållande som naturligtvis är fullständigt regelvidrigt. Jag kan bara konstatera att de får ta ett stort ansvar för konflikten genom att de konsekvent överträtt vars och ens tillåtna renantal. Samebyn har inte med stöd av gällande regelverk mäktat åtgär-

da dessa missförhållanden, trots att beslut, såvitt kunnat utredas, fattats redan 1993 av byn om en straffavgift om 600 kr för varje ren som översteg det högsta renantalet. En enkel stadgeändring hade rätt upp situationen.

5. Samebyn har även på bystämmor beslutat om ersättningsnivåer och villkor för utförda gemensamma arbeten i en arbetsfördelningsreglering baserat på reninnehav. Funktionen har varit att av arbetsledningen beordrat arbete skall redovisas på särskild blankett inom föreskriven tid och godkännas av arbetsledare och ordförande. Vid varje bokslut har ekonomisk reglering skett. En sköteslega per ren har beräknats utifrån alla för samebyn utförda gemensamma arbeten under året. Denna sköteslega för arbete har balanserats mellan det enskilda reninnehavet och utförda godkända arbetstimmar och omkostnader.

Samebyns avsikt med arbetsfördelningsregleringen har, såvitt jag kan bedöma, varit att skapa full rättvisa mellan medlemmarna vad avser intäkter och arbetsinsats med ett ekonomiskt nollkonto i bykassan. Följden av denna arbetsfördelning har emellertid blivit att vissa renägare har utfört arbete som överskridit den skyldighet som motsvaras av reninnehavet och därmed erhållit ersättning från bykassan.

Andra renägare har av olika skäl inte beordrats, inte utfört, eller inte fått utförda arbeten godkända motsvarande reninnehavet, och därmed fakturerats av samebyn enligt debiteringslängd. Fakturorna för denna arbetsfördelning har av dessa renägare upplevts som orättvisa. Dessa renägare har vägrat att betala fakturorna, samt överklagat bystämmobesluten i denna del.

De renägare som av arbetsledaren vägrats delta i arbetet under förmålan att de inte duger till, inte vill arbeta eller är lata och obegåvade känner med rätta sig djupt kränkta och vägrar att betala den del av sköteslegan som den orättvisa arbetsfördelningen medför. De vill med skärpa hävda inte bara sin skyldighet utan även sin rättighet att arbeta enligt sitt faktiska reninnehav.

Enligt min mening finns det fog för minoritetens inställning att byns majoritet och styrelsen använt byns kassa inkl rovdjursersättning på ett egenmäktigt sätt. Över en halv miljon kronor har betalats ut till en del av byns medlemmar, medan andra påförts motsvarande summor att betala – en föga rättvis fördelning. Tidigare års påpekanden från samebyns revisor har ej beaktats i styrelsearbetet.

Man kan med fog hävda att majoriteten i byn förtrycker minoriteten genom byns hantering av rovdjursersättningen och arbetsfördelningen.

6. Den av byn sålunda tillämpade arbetsfördelningen att vägra minoriteten att utföra arbete eller att erhålla ersättning för utfört arbete, dvs alltid stå i skuld till byn, innebär även att de med åberopande av 58 § andra stycket rennäringslagen ständigt vägrats rösträtt på bystämma, ett förfaringssätt

som rimmar illa med rennäringslagens regler om vars och ens rätt till arbete motsvarande reninnehavet.

Byns tillämpning av arbetsfördelningsregleringen och konsekvenserna därav på rösträtten utgör, enligt mitt sätt att se, en allvarlig kränkning av minoriteten. Genom att vägra några i byn att delta i gemensamma arbeten för byn, skuldföra dessa och därmed utesluta dem från rösträtt vid bystämma skapade man sig en säker röstmajoritet. Därmed kunde man bestämma och besluta precis som man ville och lägga beslag på det man ville. Man kan verkligen tala om en maktens arrogans.

7. Att det stormar i Ruhten Sijte är förvisso inget nytt men bråket byborna emellan är enligt min bedömning av betydligt allvarligare art än i de flesta tvångssammanslutningar. Visst finns det olika politiska schatteringar som skapar konflikter liksom toner av traditionalister och förnyare. Men framför allt beror konflikten på relationer. Måhända gör det nära släktskapet och avancerad mobbning osämjan bittrare.

På de flesta arbetsplatser finns det människor som inte går att förändra men som man ändå måste leva och arbeta tillsammans med. I en tvångssammanslutning, som en sameby är, blir problemet svårlost. Ingen kan kastas ut ur gemenskapen.

Bland medlemmarna i samebyn finns skillnader i kompetens, kapacitet och erfarenhet. Därutöver finns varierande och motstridiga synsätt på hur renskötsel ska bedrivas, hur lagstiftningen ska tolkas.

Dessa skillnader i uppfattning leder till umgängesbeteenden medlemmarna emellan som omöjliggör deras eget behov av samarbete. Den dåvarande styrelsen, liksom alla som försökt förbättra situationen, har misslyckats.

8. Ett ytterligare misstag gjorde byn då man för något år sedan på begäran av Veikko Rensberg tillät hans dotter Marja Rensberg f. 1981 att överta hans företag med rätt till 600 renar. Det upplevdes som orättvist att hon skulle gå före andra som under många år kvalificerat sig för en utökning av sina företag.
9. Sköteslega har utkrävts efter det faktiska antalet renar, medan rovdjursersättning beräknats för var och en efter av byn fastställt högsta antal renar. Det är rovdjursersättningen som byn använt som likviditet vid utdelningen av arbetsfördelningspengarna till vissa utvalda i byn.

Styrelsen skall enligt 48 § rennäringslagen bl a tillse att medlemmarnas gemensamma intressen tillvaratas utan att någon medlem missgynnas. Likväl har byns gemensamma angelägenheter under flera år präglats av ett svagt och mot minoriteten oresonligt, ja fientligt, styrelsearbete.

Under år 2000 tillsatte Länsstyrelsen – i samförstånd med samebyn – Jone Bixo som syssloman för byn med uppgift att handha byns angelägenheter, företräda byn både som styrelse och bystämma, ansvara för renskötseln i byn och förvalta byns övriga ekonomiska angelägenheter. Sysslomannen frånträdde på egen begäran sitt uppdrag den 10 april 2002 varvid en ny styrelse tillsattes av samebyn med Odd Willenfeldt som ordförande, Karin Rensberg Ripa, vice ordförande, Franciska Rensberg, sekreterare och Ingvar Labj, arbetsledare samt Adele Willenfeldt.

Under det år sysslomannen tjänstgjorde fungerade renskötseln och det administrativa arbetet i samebyn väl. Ekonomin sanerades. Däremot förbättrades inte relationerna mellan samebymedlemmarna. Vid sin personliga analys av problemområden noterade sysslomannen bl a att vissa medlemmar ökat sitt renantal utöver vad som varit av samebyn godkänt och lät anteckna att samebyn för 2003 hade att fatta beslut om en rättvis fördelning av renantalerna mellan de renskötande medlemmarna. Han lät vidare anteckna att den 3 april 2002 hade samebyn skulder till medlemmar för ej utbetald arbetsfördelningsersättning för föregående bokslutsår på 496 528:29 kr. Samtidigt hade samebyn fordringar på medlemmar för obetalda sköteslegor på 285 685:26 kr. Han lät vidare anteckna att de personliga motsättningarna inom samebyn kvarstod, när han frånträdde sitt uppdrag även om en förbättrad dialog mellan medlemmarna utvecklats.

Jag kan tyvärr konstatera att den nya styrelse som tog vid efter sysslomannen vare sig förmått eller velat komma tillrätta med begränsning av renantalet, den orättvisa arbetsfördelningen och dess konsekvenser samt medlemmarnas avsaknad av samarbetsförmåga. I kraft av sin majoritet i byn hade styrelsen – om man velat – kunnat medverka till en rättvis fördelning av avkastningen och arbetsinsatsen samt kunnat försöka medverka till ett bättre samarbetsklimat i samebyn. Men man tog inte vara på det förtjänstfulla arbete som sysslomannen gjort för samebyn. Egenintresset fick gå före.

Vid ordinarie bystämma den 2 oktober 2003 utsågs en ny styrelse med Torbjörn Rensberg som ordförande. Bystämman besöktes endast av ett fåtal från majoritetssidan varför Torbjörn Rensberg kunde väljas till ordförande för stämman. Marja Rensberg valdes till sekreterare för mötet och bl a Ingvar Labj utsågs till justerare. Efter en tumultartad inledning lämnade bl a Edvin Rensberg, Glenn Rensberg, Ingvar Labj och Marja Rensberg stämman. Stämman kunde därefter hållas i fullständig enighet. Fordringar och skulder som härstammade från den gamla regimen skrevs bort. Rösträtten återinfördes därmed. Den nya styrelsen vill, hävdar man, komma tillsammans med hela byn för att diskutera t ex olika synsätt på renskötsel, ekonomiska frågor och administrationen på ett sakligt sätt utan nävar och hot och i ett anständigt röstläge. Vidare uppger den nya styrelsen att man vill komma tillrätta med att majoriteten talar illa om och behandlar minoriteten på ett kränkande sätt – ren mobbing – vilket går ut över deras familjer och skapar oberättigad rädsla och skräck.

Torbjörn Rensberg har nu valts att som ordförande leda byns arbete. Tyvärr är han omstridd och saknar förtroende hos majoriteten i byn särskilt som han, för egen del, hårdnackat vägrat att följa fattade beslut om högsta antal renar. Därtill kommer att inte någon i vartdera lägret i byn har något som helst förtroende för de som tillhör andra sidan. Torbjörn Rensbergs försök att samla byn till arbetsmöten och diskussioner har misslyckats, då majoriteten vägrat delta. Ej heller har de velat fylla de två platser i den nya styrelsen som står till deras förfogande.

Edvin Rensberg, Glenn Rensberg m fl har överklagat bystämmans beslut och yrkat att alla där fattade beslut ska undanröjas. Därtill har ett stort antal medlemmar i byn begärt extra stämma i uppgivet syfte att avsätta den nuvarande styrelsen. Man är alltså inte ens villig att låta den nya styrelsen försöka en längre tid, än mindre villig att samarbeta med den. Tydligare än så kan makten inte markera sin vilja att fortsätta striden.

Med hänsyn härtill och då Torbjörn Rensberg och övriga nyvalda styrelseledamöter inte har majoritetens förtroende är det uppenbart att den nu sittande styrelsen inte blir långlivad.

De personliga motsättningarna mellan olika grupperingar i samebyn består oförändrade eller har snarare stärkts. Relationerna till mig hölls från början på en god dialognivå som dock försämrades kraftigt i takt med att jag deklarerade min uppfattning om de orättvisor som majoriteten visat minoriteten, för att kulminera den 28 oktober 2003 då jag bjudits in till en träff i Brändåsen med bl a Edvin Rensberg och Glenn Rensberg, vilka uppträdde på ett otrevligt och ytterst hotfullt, ja fientligt sätt, med beskyllningar och okvädningsord som jag aldrig varit med om under 38 år som förvaltningsjurist, domare och domstolschef. Dock framkallade deras uppträdande vid denna min sista träff med dessa herrar ingen som helst rädsla hos mig. Deras agerande blev bara en bekräftelse på deras oförmåga att arbeta för byns gemensamma bästa. Om de uppträdde så här mot mig, hur har de då inte uppträtt mot andra oliktankande. Man bävar.

Gruppens bedömning och förslag till beslut

Inte någon i byn har varit beredd att ta ett rejält steg mot försoning eller rättvisa. Utan rättvisa ingen försoning. När man hör personer från båda sidor uttala sig visar det sig att alla gemensamma referenser är bortraderade. Det finns inget språk som överbryggar den allt större klyftan mellan de som har makten och de för makten utsatta.

Man saknar det mest elementära kunnandet i att leva tillsammans. Ett hetsigt uppträdande, hårda ord och handgemäng präglar deras samvaro. Regelrätta slagsmål förekommer, vilket aldrig kan tolereras, oavsett vem som börjar och anledning. När Irene Dorra, byns nya sekreterare, härförleden skulle överlämna ett brev innehållande bl a en kallelse till den tidigare arbetsledaren i

byn motades hon, enligt egen uppgift, ut så kraftigt att hon handlöst föll till marken, varvid höger axel gick ur led. Händelsen är polisanmäld. Det närmare händelseförloppet kommer då att utredas.

Det kan för övrigt antecknas att en tidigare ordförande i byn av Hovrätten för Nedre Norrland härförleden dömdes till villkorlig dom och 50 dagsböter för misshandel av en bymedlem.

Aldrig förr har en konflikt i en sameby kunna beskrivas i sådana krigstermer som Ruvhten Sijte. Först en längre tids tumult. Alla bråkar med alla. Sedan valdes en ny styrelse och det blev alldeles tyst. Så ett rejält kast som skapar stora rubriker. Våldet och hatet i byn har nu tagit sådana proportioner att hela byns existens allvarligt kan ifrågasättas.

Gruppen avråder på det bestämdaste att byn får fortsätta sin verksamhet under nuvarande omständigheter. Risken för liv och lem är alldeles för stor.

Ruvhten Sijte kommer aldrig att kunna resa sig av egen kraft.

Vi har med styrelsen diskuterat ett utomstående stöd till sittande ordförande under en övergångstid. Förslaget har inte mottagits på ett positivt sätt.

Vi har vidare diskuterat om en utomstående ordförande med tillgång till kompetent administration vore ett realistiskt alternativ. Gruppen har emellertid avskrivit förslaget, då inte ens en utomstående ordförande, enligt vår uppfattning, kan få en styrelse med representation från båda sidor att fungera utan tillgång till maktmedel. Därtill har våldet och hatet i byn nu tagit sådana proportioner att man inte bör tillåta sig något sådant experiment ens under en försökstid.

För att samebyn skall kunna återupprätta sin förlorade heder måste byn rekonstrueras. Det bästa vore om byn belades med någon form av näringsförbud. Marken läggs i träda under förslagsvis tre år. Marken tas därefter i anspråk av nya familjer som inte har som högsta önskan att strida mot varandra utan verka för byns framtid där arbetsglädje, renar och betet sätts främst.

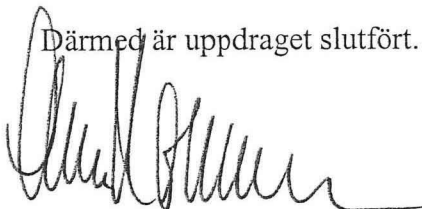
Om detta inte låter sig göra kan man måhända nå samma mål genom gränsändringar eller att samebyn helt sonika läggs ner. Marken kan då fördelas på andra närbelägna samebyar, som efter eget önskemål tar hand om de familjer man behagar. Övriga får ställas till arbetsmarknadens förfogande.

Eftersom inte någon av de inblandade uppriktigt vill lösa konflikten nödgas gruppen tillstyrka de sökandes sistahandsförslag att byn skall upplösas.

Det är gruppens bestämda uppfattning att en syssloman snarast måste tillsättas för att leda arbetet i byn under förändringsprocessen.

Avslutningsvis vill gruppen anförda. Det är gruppens förhoppning att hela byn nu inser allvaret i situationen och tar sitt förnuft till fånga innan det är för sent. Öppna ögonen, kasta all prestige och revanschlystnad överbord. Sitt ner vid förhandlingsbordet. Bjud varandra handen till försoning och sök på ett ödmjukt sätt förhindra ett så tragiskt beslut som nedläggning av byn innebär. Byns överlevnad ligger helt och hållet i medlemmarnas händer. Ingen annan kan längre hjälpa till.

Därmed är uppdraget slutfört.

A handwritten signature in dark ink, appearing to be 'Arne Normann', written in a cursive style.

Arne Normann

Det antecknas att Jörgen Jonsson och Per-Erik Jonasson ingett en avvikande mening, vilken fogats som bilaga till redovisningen.